

Kliimaministeerium

Hr. Ivo Jaanisoo

asekantsler

Edastatud e- postiga: ivo.jaanisoo@kliimaministeerium.ee

Meie 16.11.23

Katrin Koppel

Nõunik, Ringmajanduse osakond

Edastatud e-postiga katrin.koppel@kliimaministeerium.ee

Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste muutmise väljatöötamiskavatsuse eelnõu

Eesti Keemiatööstuse Liit (EKTL) toetab Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste muutmise väljatöötamiskavatsuse eelnõu (edaspidi jäätmereformi) eesmärki, mis on suunatud olmejäätmete ringlusesse võtmise määra eesmärkide täitmiseks. Edukaks jäätmereformiks on vaja selgeid eesmarke, mõõdikud, tegevuskava, mõjuhinnangut ja igale jäätmeturu osapoolele delegeeritud ülesandeid, vastutust ning motivatsioonimehhanismi.

Käeolevaga esitame Eesti Keemiatööstuse Liidu poolt alljärgnevad märkused ja ettepanekud.

Olmejäätmete madal ringlussevõtt

VTK esimeses peatükis viidatakse, et sortimisuuringu kohaselt sisaldub segaolmejäätmetes koguni 32% biojäätmeid. Tuuakse välja, et: „*Biojäätmed, mis koosnevad köögi- ja sööklajajäätmetest ning aia- ja haljastujäätmetest, sisaldavad suures koguses niiskust, mis rikub segaolmejäätmetes oleva kuiva materjali ja seetõttu ei ole võimalik seda ringlusse suunata. Näiteks ei ole toidujäätmetega segunenud paberit võimalik ringlusse suunata, sest sortimisel ei saa jäätmematerjali piisavalt puhtalt kätte. Sortimisuuring näitas ka plasti ja paberi-papi suurt osakaalu segaolmejäätmetes (mõlemat 17%). Plast ja paber-papp kuuluvad aga hõlpsamini ringlusse võetavate materjalide hulka. Seega ringlussevõtu eesmärkide saavutamiseks tuleb esmalt saavutada piisav jäätmete liigiti kogumise tase.*“ Kirjeldatud olukorraga võib igati nõustuda, kuid täiesti arusaamatuks jääb, kuidas selle põhjal tehakse järeldus, et VTK peab oma edasistes ettepanekutes peaaesjalikult keskenduma ainult pakendijäätmete täiendavale reguleerimisele (VTK viitab pakendile 346 korda ja biojäätmetele 19 korda!). Selgelt kirjeldatakse, et olmejäätmed rikub ära ja nende edasist ringlussevõttu takistab niiskust tekitavate biojäätmete suur osakaal. Kui pakendijäätmeid on eraldi

reguleeritud juba 19 aastat, siis paljud muud jäätmeliigid on jäetud tähelepanuta (puuduvad sihtarvud ja/või vastutajad). Kuid pakendiettevõtjad ei pea vastutama selle eest, et nt biojäätmete liigiti kogumist alles nüüd alustatakse (kusjuures sihtarvud ja vastutus pole ikka määratud) ning nt tekstiilijäätmete kogumine tuleb alles 2025.a.

Eesti Keemiatööstuse Liit ei toeta pakendijäätmete täiendavat reguleerimist, pakendiettevõtjate kohustused on selged ja piiritletud nii Pakendiseaduse kui EL pakendi ja pakendijäätmete direktiiviga ning edaspidi jõustuva Pakendi ja pakendijäätmete regulatsiooniga (PPWR).

PPWD/PPWR

Pakendite ja pakendijäätmete osas tuleb võtta eelkõige arvesse, et seda valdkonda reguleeritakse EL tasandil eraldi Pakendi ja pakendijäätmete direktiiviga (PPWD), mis on hetkel läbivaatamisel ning muutub tulevikus otsekohalduvaks määruseks. See tekitab muuhulgas ka küsimuse, mis ulatuses Eesti siseriiklikku seadust üldse vaja läheb. PPWD (tulevikus PPWR) õiguslikuks aluseks on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114 (käsitleb siseturgu ja kaupade vaba liikumist) ja jäätmedirektiivi (WFD) õiguslikuks aluseks on ainult EL toimimise lepingu artikkel 192 (käsitleb keskkonnakaitset). Seega on nende direktiivide sätete rakendamine liikmesriigi tasemel oluliselt erinev – esimese puhul ei ole üldreeglina liikmesriigi tasandil täiendavad nõuded lubatud ning iga olulise muudatuse jaoks tuleb eelnevalt luba küsida, et vältida turutõkkeid; kuid teise puhul on liikmesriigil oluliselt vabamad käed ning keskkonnakaitse eesmärgil võib kehtestada täiendavaid nõudeid.

PPWD läbivaatamisega seoses seisavad pakendiettevõtjatel niigi ees väga suured väljakutsed, nt pakendi vähendamise ja minimeerimise sihtarvud, ringlussevõetud materjali sisalduse kohustuslikud määrad, korduskasutuse ja taastäitmis lahenduste nõuded, märgistamise nõuded (sh pakendikonteineritele) jne. Seejuures on oluline kaitsta pakendite ja pakendatud kaupade ühtse turu terviklikkust. Direktiivi läbivaatamisel peavad liikmesriigid s.h ka Eesti käsitlema tõkkeid, mis takistavad pakendite ja pakendatud kaupade vaba liikumist. Peamised sätted peavad olema selgelt määratletud, et tagada maksimaalne ühtlustamine, ja tugevdada jõustamismehhanisme, et jälgida nende tõhusat rakendamist. Kuivõrd Eesti seisukohad kõnealuse direktiivi läbivaatamise osas ei ole hetkel tööstusele teada ning pole aru saada, kuivõrd kavandatavad muudatused saavad olema kooskõlas Eesti siseriiklike plaanidega pakendijäätmete reguleerimise osas, siis tekitab see ettevõtjatele täiendavat õiguslikku ebakindlust.

Soovime, et VTK-s toodaks selgelt välja, milliste kohustuste täitmine tuleneb EL-ülelistest normidest ning millised on täiendavad nõuded ja kohustused, mida Eesti riik soovib kehtestada siseriiklikul tasandil.

Teeme ettepaneku keskenduda jäätmereformis biojäätmete eraldi kogumisele ja taaskasutamisele ning KOV-dele siduvate eesmärkide kehtestamisele. Pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise seotud täiendavad eesmärgid ja nõuded tuleb jätta PPWR-i reguleerida.

Usaldusväärsed andmed ja võrdne kohtlemine

Kindlasti ei saa nõustuda VTK väitega, et tagatisrahata pakendijäätmete kogumises pole olnud suuri arenguid. Pakendijäätmete ringlussevõtt moodustab Eurostati andmetel 70%, samas kui kehtiv sihtmäär on 55%. Selline tulemus on saavutatud tänu pakendiettevõtete poolt rahastatud TKO süsteemile, mis on suutnud täita nii pakendiseaduses sätestatud pakendijäätmete tagasivõtu süsteemi rajamise ja käitamise kui ka ringlussevõtu sihtmäärade saavutamise ülesanded. Eesti näitel on pakendi TKO-de toimimine hästi korraldatud – sihtmäärad on täidetud ning see on saavutatud optimaalsete regulatiivsete ja rahaliste meetmetega.

Vastavalt PaKS § 10¹ (2) on taaskasutusorganisatsiooni **ülesanne** korraldada talle kohustused üle andnud pakendiettevõtjate pakendi ja pakendijäätmete üleriigilist kogumist ja taaskasutamist ning arendada edasi taaskasutussüsteemi eesmärgiga **tagada pakendijäätmete taaskasutamine vähemalt kõnealuse seaduse §-s 36 sätestatud taaskasutuse sihtarvude ulatuses.**

Jäätmedirektiiv (art 8a) näeb laiendatud tootjavastutuse osas samuti ette, et eesmärgiks on vähemalt EL tasandil seatud sihtmäärade saavutamine, seal juures aga ei tohi VKE-dele tekitada ebaproportsionaalselt suurt regulatiivset koormust ning TKO kulud ei tohi ületada kulusid, mis on vajalikud kulutõhusate jäätmekäitlusteenuste osutamiseks. Lisaks antakse liikmesriikidele võimalus vajadusel kalduda TKO- le 100% rahalise vastutuse määramise põhimõttest kõrvale. Loomulikult võime jõuda järeldusele, et sihtarvude ulatusest kõrgemaid eesmärke nõuda pole keelatud, aga peab aru saama, et see tuleb ettevõtete konkurentsivõime arvelt ning on ebaproportsionaalne ja diskrimineeriv võrreldes teiste valdkondadega.

Samas artiklis märgitakse, et liikmesriigid kehtestavad asjakohase seire- ja nõuete täitmise tagamise raamistiku, millega tagatakse, et toodete tootjad ja organisatsioonid, kes täidavad nende nimel tootja laiendatud vastutuse kohustusi, tõepoolest täidavad – ka kaugmüügi korral – tootja laiendatud vastutuse kohustusi.

Leiame, et pakendijäätmete osas peaks jäätmereformi VTK sisaldama ainult ettepanekuid, mis puudutavad paremaid jõustamismehhanisme – piisava seire tagamist, usaldusväärsete andmete ja statistika tagamist, võrdse ja ausa konkurentsi tagamist (kaugmüügi korral).

EKTL ei toeta VTK punkti 4.2.1 „Pakendijäätmete tekkekohalt kogumine“ seisukohta, et pakendijäätmete tekkekohalt kogumise süsteemile ülemineku täiendavad kulud peab kandma pakendiettevõtja (või vastav esindusorganisatsioon).

Pakendijäätmete taaskasutamise sihtmäärad on täidetud ning olemasolev süsteem on piisav ja optimaalne selle eesmärgi saavutamiseks. Antud juhul on probleemiks olmejäätmete taaskasutuse madal määr ning selle muutmiseks on vaja eelkõige kehtestada siduvad eesmärgid KOV- dele, koguda eraldi biojätmeid ja tekstiili, motiveerida jäätmevaldajat sorteerima ning paralleelselt tegeleda riigis võimekusega erinevaid jäätmevoogusid taaskasutusse võtta. Ringlussevõtu võimekuse puudumisel on liigiti kogumine ainult aja ja raha raiskamine.

EKTL on vastu VTK punktile 4.2.2 „Müügipakenditele sihtmäärade kehtestamine“

Müügipakendite sihtmäärade ei ole kehtestatud EL PPWD s, seda ei kaaluta ka PPWR-i puhul ning seda ei ole kehtestanud ka ükski teine liikmesriik.

Euroopa Liit on pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise sihtmäärade kehtestamisel muu hulgas võtnud arvesse ka seda loogikat, et teatud maani kasvab sihtmäärade saavutamise proportsionaalselt sellega seotud kuludega, kuid mida lähemale jõutakse 100%, seda hüppelisemalt kasvavad kulud. Võttes arvesse ka mehhaanilise ringlussevõtu piiratust ja keemilise ringlussevõtu alles kokkuleppimisel olevat õigusraamistikku, tuleb mõista, et teatud pakenditüüpide jaoks ei ole veel olemas taaskasutusvõimalusi. Muu hulgas eeldab PPWD (art 6(10)), et liikmesriigid küsivad Komisjonilt luba, kui nad soovivad kehtestada meetmeid, mis võiks tuua kaasa pakendijäätmete suurema taaskasutamise kui ette nähtud, sest see võib tähendada siseturu moonutusi ja seada mõne teise riigi halvemasse positsiooni oma eesmärkide saavutamisel.

Mis puudutab kulude hüppelist kasvu, siis sama juhtub olukorras, kus andmete kogumise detailsusastet soovitakse olulisel määral tõsta. VTK toob ka ise välja lahenduse peamise kitsaskoha, et rakendamine eeldaks jäätmekäitluses müügipakendijäätmete eraldamist muudest pakendijäätmetest, mis ei ole lihtsasti teostatav ning nõude täitmist ei pruugi olla võimalik kontrollida.

EKTL on vastu müügipakenditele sihtmäärade kehtestamisele, kuivõrd tegemist on tehniliselt keerulise ja kalli lahendusega nii ettevõtjatele kui ka järelevalvele. Samuti ei näe me, et see aitaks kaasa taaskasutuseesmärkide saavutamisele. Tootjavastutuselt ei saa mitte kuidagi nõuda selliste kulude tasumist mis pole mõõdetavad, kontrollitavad ega mõjutatavad.

EKTL on vastu VTK punktile 4.2.3 “Pakendite turule laskmise tasu”

VTKs leitakse, et turule lastavad pakendid ei ole sageli ringlusse võetavad. Lahendusena pakutakse, et Eestis tuleks vähendada pakendi teket ja tuleks anda selgemad signaalid, millised pakendid oleksid ringlussevõtu vaatest eelistatavad. Selleks tuleks kehtiv pakendiaktsiisi süsteem üle vaadata ja pakendite turule laskmise tasu kehtestada.

EKTL on vastu pakendite turulelaskmise tasule, mis kahjustab Eesti ettevõtete konkurentsivõimet ning suurendaks nii pakendiettevõtjate kui ka järelevalve halduskoormust. Erinevaid pakendite tüüpe ja nende kombinatsioone liigub turul sadu tuhandeid, neid uuendatakse pidevalt ja kõigis pakendites leiduvate materjalide koguste, tüüpide ning kombinatsioonide arvestus oleks tohutult töömahukas.

Kindlasti ei toeta me meetmeid, mis dubleerivad EL tasandil pakendi ja pakendijäätmete määruse tulevase nõudeid või lähevad vastuollu selle määruse alusel kehtestatavate nõuetega, või nõuavad nende eesmärkide enneaegset saavutamist või tekitavad segadust või vähendavad meie ettevõtete suutlikkust keskenduda EL tasandil kokkulepitavate nõuete täitmisele.

Nimelt on Euroopa Komisjon PPWRi raames teinud muu hulgas ettepaneku saavutada pakendite täielik taaskasutatavus 2030. aastaks. Kõik pakendielemendid peavad läbima ringlussevõetavuse hindamismenetluse, et tagada nende vastavus delegeeritud seaduses sätestatud ringlussevõtu disaini (DfR) kriteeriumidele.

Pakendile määratakse hinne A-st E-ni vastavalt DfR-i kriteeriumidele vastavuse skoorile. Pakendid klassis (E) keelatakse turult alates 2030. aastast. Tootjavastutuse tasude aluseks oleksid klassid A-D.

Lisaks on PPWR-is veel palju pakendiettevõtteid puudutavaid olulisi muudatusi, millele ettevõtted peavad keskenduma juba täna ning leidma vajalikud investeerimisvahendid. Jäätmereformi VTK väljapakutud turulelaskmise tasu ehk pakendimaks annaks lihtsalt tõeke tarbijahindade järjekordsele tõusulainele.

Lugupidamisega

Hallar Meybaum
/allkirjastatud digitaalselt/
tegevdirektor

Kärt Kasak
Kemikaali- ja arendusnõunik
6139775